

FORDÍTÓK, TOLMÁCSOK SZAKFOLYÓIRATA

Prevodilac. 1985. január—március. A Szerb Fordítók Egyesületének szakfolyóirata

A fordítás és a tolmácsolás kérdéseivel és problémáival napilapjaink, hetilapjaink és folyóirataink aránylag keveset foglalkoznak, ami végül is nem róható fel, mert bizonyos kérdések, problémák valóban nem tartoznak rájuk. Másrészt azonban korunk szükségessé teszi a tudományos eredmények átvételét és saját tapasztalataink, eredményeink átadását. Mindez pedig nem képzelhető el fordítások nélkül. Fokozottan érvényes ez többnemzetiségű, szűkebb hazánkban, Vajdaságban, ahol a fordítás a nemzetek és nemzetiségek nyelvéről és nyelvére mindennapjaink tartozéka.

A fordítók népesülő táborának ezért mindenképpen szüksége van szakfolyóiratra, amely általános fordításelméleti, de a nyelveket külön-külön is érintő kérdésekkel foglalkozik. Ennek a feladatnak kíván megfelelni a *Prevodilac*, melynek ismertetésre választott számának egyik cikkében Z. Jovanović az iskolareform és a középiskolai szintű fordításképzés kérdéskörét vizsgálva állapítja meg, hogy újságíró- fordító- és tolmácsolást középiskolai fokon nem lehet folytatni míg a levelezők képzése lehetséges. De a levelezőkkel szemben sem lehetnek túlzott elvárásaink. A végzett és tapasztalt nyelvészek számára is komoly kihívás a tolmácsolás, amire maradéktalanul csak a szakmailag és pszichofizikailag legfelkészültebbek alkalmasak. A fordító szakon kevés a gyakorlati óra, és sok a gyakorlathoz alig kapcsolódó tárgy (bevezetés az általános nyelvészetbe, nyelvi kultúra, bevezetés a kultúrelméletbe, időszzerű kulturális alkotások, fordításelmélet). Az sem biztos, hogy a pszichológia

ágazatai helyett nem üzleti levelezést, történelmet (nemzeti és általános) szociológiát, nemzeti földrajzot, latin nyelvet kellene oktatni, ezek ugyanis a szakma szempontjából fontosabbak.

A fordítás elmélete és gyakorlata című rovat egyik cikkének — *A fordítás mint a kommunikáció formája* — szerzője, Lidija Arsova-Nikolić szerint a fordításelmélet, amely megmagyarázza és tökéletesíti a fordítás folyamatát és értékelni tudja a fordítói munka eredményeit, az információelmélethez kötődik, lévén hogy a fordítás lényegében kommunikáció. A kommunikációnak többféle módja ismeretes, de a leggyakoribb egyezményes jelekkel történik. Egyezményes jelek lehetnek a nyelvek, az emberi beszédet helyettesítő gesztusok és mimika, a fényjelek, morzejelek stb. A jelek rendszere és egymás közti viszonyaik alkotják a kódot. Minden üzenetet kódolnak, majd az üzenet átvevője dekódolja a jeleket. Az üzenet átvételét igen gyakran megnehezítik a kommunikációs csatornában jelentkező zavarok. Ha a feladó és az átvevő különböző nyelvi közeghez tartozik, más-más nyelvi kódokat használ, akkor megszakad a kommunikáció, amely azonban fordítással újra létrehozható. A fordító először átveszi az üzenetet, dekódolja, majd kódolja az átvevő nyelvére. Az üzenet tehát két kommunikációs csatornán halad. Megtudjuk, mitől függ a fordítás eredményessége: elsősorban a forrásnyelvtől és a célnyelvtől; amennyiben rokon nyelvekről van szó, több a lehetőség az adekvát fordításra. A fordítás eredményessége továbbá függ a nyelven kívüli valóságtól: amilyen mértékben közös a nyelven kívüli valóság, annyival egyszerűbb fordítani.

A rovat másik cikke gyakorlati jellegű problémákkal foglalkozik. Gor-

dana Iričanin egy kísérletről számol be, amelyet négy, tanulókból és egyetemistákból álló csoporttal végeztek. A csoportok tíz mondarból összeállított tesztet oldottak meg. A mondatokat szerbhorvát nyelvről fordították németre (a szavak adottak voltak), és a kapott szövegeken (összesen három-ezer-száz mondat) vizsgálták a transzfer és az interferencia hatását.

A folyóiratnak több állandó rovata van. Ilyen a Könyvismertető és kritikák, Krónika, mely szakmai összefüggésekről, szemináriumokról, tanács-

kozásokról tudósít a Fordítók portréi, a Bemutatjuk, s a Bibliográfia. A *Prevodilac* rendszeresen megjelentet szójegyzékeket is, ebben a számban a gépkocsikkal kapcsolatos fogalmak szerbhorvát—angol—német—arab szójegyzéke található. A Tájékoztatósi közlöny c. rovat az egyesület munkájáról informál. A folyóirat az Okmányok c. rovattal zárul, itt közlik a fordítókra vonatkozó szabályzatokat és más okmányokat.

BALAZS Art Valéria

MÚLT ÉS JELEN ÖTVOZÉSE

Varga Imre: *Ember/világ rapszódia*. JAK füzetek 12, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1985

Az *Ember/világ rapszódia* avagy *Észak- és Dél-Imre természetrajzát* meg a füzetben szereplő másik személyes hangú költeményt, a *Szelek városát* is csapongó gondolatmenet jellemzi. A meglevenítő képzelet túl lép a korábbi kötetek (*Crusoe-szaltók*, *A medve alászáll*, *Sárkányölő Jankó*, *Boszorkányszombat*) szimbólumrendszerén, bár az asszociációk föl-fölvillantják az előző versek stiláris jegyeit, és föl-föltűnik a népi emlékezet egy-egy képe is, a tárgy jelzésszerű kezelése és a látomásos képalkotás mögött azonban az egyéni lét görcse, a létezni és a hogyan létezni kérdése vegyül a múlt emlékképeivel. Az első költeményben megjelenik a dédszülők, a nagyszülők, s a szülők arca és a gyermekkor, míg a másodikban a pozsonyi ifjú évek költőjét látjuk. Nem eszményképeket állít magának Varga Imre, hanem az egyéni jegyek megkeresésének eszközeként használja a történelmet, ugyanúgy, mint őseit, valamint korábbi önmagát.

A haza—hazátlanság kérdéskettség

s egyáltalán az ellenpontok keresése költészetének sajátossága. A mélység és az ürbe tekintő végtelen, a fény útja a két szembeállított tükörben, a a rétre ráterülő ég arosza, a kezdet és a vég, a papíron innen és a papíron túl, az újszülött—halál s egyéb ellentétekre vagy vonzásokra épülő kételemű képei, de formai megoldásai is tudatos párhuzamba állítást vagy el-lenponozást fejeznek ki. Az országot bebútorozni készül ősök és a modern ember komfortjának metaforája, valamint M. Vilmos kisgyarmati lakos hiteles kérvényének és a király eskütételének hangulatot fokozó ellentéte is erre vall az első költeményben, akárcsak a másodikban az *odakint* diót verő Öbertné és az *idebent* kéjelgő pincérnő szembeállításá.

Az *Ember/világ rapszódiában* erősen kirajzolódnak az ellenpontok. Az egyik oldalon a juhait teregető, pipázó dédapa, a másikon pedig a költő zaklatott világának megnehezült benti tere áll, majd elhalványul a költői élettér és „Jönnek szerb földről pásztorok / mellettük Kovacsics dédapám tántorog / Fijamnak adom szegénység Jányomnak / másik ríz adom. Sógor